

A Független Rendészeti Panasztestület 50/2011. (II. 23.) számú állásfoglalásának ismertetése

I.

Súlyos alapjogsértést állapított meg a Független Rendészeti Panasztestület (a továbbiakban: Testület) a Napvilág Születésháznál foganatosított, alábbi rendőri intézkedésekkel kapcsolatban. A panaszbeadványt – jogi képviselőjük útján – annak az újszülöttnak a szülei terjesztették elő, aki 2010 októberében jött világra a Napvilág Születésházban. A szülőket előbb a szülés helyszínén, majd pedig közvetlenül az édesanya kórházba szállítását követően vonták a rendőrök intézkedés alá.

A jogi képviselő előadása szerint a panaszosok a sérelmezett események napján elmentek a Napvilág Születésházba, ahol az édesanya panaszos előre nem tervezett módon világra hozta harmadik gyermeküket. A kisbaba légzése a szülést követően leállt, ezért mentőt kellett kihívni. A mentők megérkezésével közel egy időben a rendőrség is megjelent a helyszínen. A baba újraélesztése még folyamatban volt, amikor a rendőrök igazoltatni kezdték az édesapa panaszost, aki így nem tudta figyelemmel kísérni az eseményeket, és nem állt módjában tájékozódni gyermeke egészségi állapota felől. Majd pedig, amikor az édesanya panaszost kísérte a mentőkocsizhoz, egy rendőr feltartóztatta, hogy további adatokat kérjen tőle.

Az édesanya panaszost ezután kórházba szállították, ahol műtétet hajtottak rajta végre. Nem sokkal azt követően, hogy az édesanya panaszost a műtőből kitolták, két rendőr jelent meg a kórházban és a szülőket annak ellenére kihallgatták, hogy az édesanya a szülés miatti sokk, a baba miatti aggodalom és az altató hatása alatt állt. Az édesapa panaszost egy női nyomozó, az édesanya panaszost pedig egy férfi nyomozó azonos időben, de külön helyiségben hallgatta meg. Az édesanya panaszos

kihallgatása az ötágyas kórteremben történt, ahol rajta kívül további két nő feküdt, egyikük közvetlenül az édesanya panaszos mellett. A rendőr a két ágy közé tette le a széket, arra ült, a szomszédos ágyon fekvő nő így az édesanya panaszossal folytatott beszélgetésből mindent hallhatott.

II.

A Testület a tényállás tisztázása érdekében megkereséssel fordult a rendőrséghez, és a rendelkezésre bocsátott dokumentumokból az alábbiakat állapította meg. A kérdéses napon a Napvilág Születésházhoz büncselekmény elkövetésének gyanúja miatt több rendőri egység is érkezett, akiket az ott tartózkodó mentőtiszt arról tájékoztatta, hogy a házban egy szülést vezettek le, amelynek során azonban komplikációk adódtak, ezért a gyermek édesapja az utcán leintette a közelben elhaladó mentőautót. Az újszülöttet és az édesanyát életveszélyes állapotuk miatt kórházba kellett szállítani. A rendőrség arról számolt be, hogy a helyszínen az édesanyát állapota miatt nem lehetett meghallgatni, az édesapa ugyanakkor elmondta, hogy gyermeke születése során komplikáció lépett fel, ezért értesítette telefonon a mentőket és kiérkezésükig az utcára ment, majd leintette az arra haladó mentőautót. Az édesapa panaszos nyilatkozatát a rendőrök az iratok tanúsága szerint azért tartották szükségesnek, mert a helyszínre érkezve tájékozódniuk kellett: mi történt pontosan, ki milyen minőségben van jelen a helyszínen. Csak az igazoltatás által derült fény arra, hogy ki az újszülött édesapja.

A panaszosok kihallgatását a kórházban két r. főhadnagy végezte el, miután az osztályon ügyeletben lévő orvos arról tájékoztatta a rendőröket, hogy az édesanya panaszos kihallgatható állapotban van, nem áll gyógyszeres befolyásoltág alatt. A rendőri jelentés rögzíti továbbá, hogy az édesanya panaszos szemmel láthatóan jó állapotban volt, és később, a kihallgatás során sem jelezte rosszullétét. A rendőrök egy kórteremben fekvve találták az édesanya panaszost, vele együtt az édesapa panaszos is jelen volt. Tájékoztatták őket, hogy a gyermekük sérelmére megvalósított foglalkozás körében elkövetett veszélyeztetés ügyében tanúkénti kihallgatásuk szükséges. Figyelemmel arra, hogy az eljárás során a tanúk kihallgatását egymástól elkülönítve kell foganatosítani, ugyanakkor csak egy különálló helyiség áll rendelkezésre, tekintettel továbbá arra, hogy az édesanya panaszos nemrég szülte meg gyermekét, a rendőrök úgy döntöttek, hogy a különálló helyiségben az édesapát hallgatják meg, míg az édesanya panaszost a kórteremben nyilatkoztatják. A jelentés megjegyzése szerint a kihallgatás idején az édesanya panaszos láthatóan jó állapotban volt, mentes volt gyógyszeres befolyásoltságtól, a történeteket egybefüggően

adta elő, csak a pontosítások érdekében kellett kérdéseket feltenni neki, amelyekre egyértelműen válaszolt. A kihallgatást követően a jegyzőkönyvet átolvasta, majd aláírásával látta el.

III.

A Testület érdemi vizsgálata során a panaszosi előadást a rendőrség által rendelkezésre bocsátott dokumentumok alapján vizsgálta, és állásfoglalásában az alábbi megállapításokat tette.

Az édesapa panaszos igazoltatását¹ a Testület a következőképpen értékelte. A szülés helyszínére a rendőrök azért érkeztek, mert bűncselekmény elkövetésének gyanúja miatt folytattak vizsgálatot, aminek keretében, vagyis bűnüldözési célból – ahogyan arra a rendőrségi iratok is utalnak – elkerülhetetlen volt a helyszínen tartózkodó személyek személyazonosságának megállapítása és nyilatkoztatása annak tisztázására, hogy ki milyen minőségben tartózkodik a helyszínen. A Testület ezért úgy ítélte meg, hogy a panaszos igazoltatásának az adott helyzetben megvolt a jogalapja, hiszen elsődleges információkkal rendelkezett a rendőrség feltételezése szerint jogellenes cselekmény elkövetésének körülményeiről. Az is kétségtelen ugyanakkor, hogy az édesapa panaszos a rendkívül feszült helyzetben ekkor arra összpontosított, hogy mi történik a feleségével és a gyermekével. A rendőrök érkezése és intézkedése az eseményektől szükségszerűen elvonta a figyelmét, és akadályozta abban, hogy családtagjai sorsát figyelemmel kísérje. Az Rtv.² 15. §-ában foglalt arányosság követelményére³ figyelemmel a Testület ezért indokoltnak tartotta azt is értékelni, hogy a rendőri fellépés milyen terhet rótt az adott helyzetben az édesapa panaszosra. A panasz csupán az igazoltatás tényét sérelmezte – nem tartalmazott utalást arra, hogy a panaszos a rendőröket megkérte volna rá, hogy igazoltatását később, olyankor foganosítsák, amikor már biztosat tud a felesége és

¹ A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény 29. § (1) bekezdése alapján a rendőr a feladata ellátása során igazoltathatja azt, akinek a személyazonosságát a közrend, a közbiztonság védelme érdekében, bűnmegelőzési vagy bűnüldözési célból, a tartózkodása jogszerűségének megállapítása céljából, közlekedésrendészeti ellenőrzés során, továbbá az igazoltatott vagy más természetes, illetve jogi személy és egyéb szervezet jogainak védelme érdekében kell megállapítani.

² A Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény

³ Az Rtv. 15. §-ában foglalt arányosság követelménye szerint a rendőri intézkedés nem okozhat olyan hátrányt, amely nyilvánvalóan nem áll arányban az intézkedés törvényes céljával, továbbá több lehetséges és alkalmas rendőri intézkedés, illetőleg kényszerítő eszköz közül azt kell választani, amely az eredményesség biztosítása mellett az intézkedéssel érintettre a legkisebb korlátozással, sérelmessel vagy károkozással jár.

a gyermeke állapotáról, de még arra sem, hogy az igazoltatás indokolatlanul hosszú ideig tartott volna. Erre való tekintettel a Testület úgy ítélte meg, hogy az igazoltatás nem sértette az édesapa panaszos tisztességes eljáráshoz fűződő jogát.

A Testület a panaszos nyilatkoztatásáról az alábbiak szerint alakította ki álláspontját. A rendőrségi iratok alapján megállapítható volt, hogy a rendőrök az intézkedés helyszínén valóban kérdést intéztek az édesapa panaszoshoz a történetekre vonatkozóan, azonban mikor rövid választ követően jelezte, hogy el kívánja kísérni feleségét a kórházba, a rendőrök nem tartották fel tovább, nem akadályozták a távozásban. A helyszínen intézkedő rendőrök magatartását a Testület az Rtv. 32. §-a⁴ alapján értékelte, és megállapította, hogy a hivatkozott rendelkezés jogalapot biztosított a születésházhoz kiérkezett rendőröknek arra, hogy az édesapa panaszosnak kérdéseket tegyenek fel. Szükségesnek tartotta ugyanakkor vizsgálni azt is, hogy ez az eljárás megfelelt-e az arányosság fent említett követelményének. Ellentétben ugyanis az igazoltatással, amelynek megkezdésekor a rendőrség nem lehetett tisztában azzal, hogy az édesapa panaszos kicsoda, és milyen minőségben van jelen a helyszínen, akkor, amikor az eseményekkel kapcsolatos kérdéseket feltették neki, a rendőröknek már tudniuk kellett, hogy az ő gyermeke és felesége került veszélyhelyzetbe, és hogy kórházba kell őket szállítani. Tekintettel tehát arra, hogy ekkor a rendőrök előtt az édesapa panaszos személyi adatai már ismertek voltak, nem lett volna akadálya, hogy kikérdezését olyan későbbi időpontra halasszák, amikor a családját fenyegető egészségügyi veszélyhelyzet már megoldódik, és nem a szeretteivel kapcsolatos eseményekről vonja el a figyelmét a rendőri érdeklődés. Ez felelt volna meg a humánus rendőri intézkedés követelményének⁵. Emellett a Testület jogsértőnek ítélte az édesapa panaszos kikérdezését a következők miatt is. Az Rtv. 32. §-a szerint akitől a rendőr felvilágosítást kér – ha jogszabály másként nem rendelkezik –, az általa ismert tényekkel, adatokkal kapcsolatos válaszadást nem tagadhatja meg. Az eltérő jogszabályi rendelkezés lehetőségére utalás beemeli az Rtv. ezen szakaszába az egyes eljárási jogszabályokban rögzített tanúzási mentességeket, így a Be.⁶ vonatkozó szabályait is. Mindez értelemszerűen azt a követelményt is támasztja az Rtv. 32. §-a alapján intézkedő – azaz felvilágosítást kérő – rendőrökkel szemben, hogy amennyiben előre tudni lehet, hogy az adott eseménysorral kapcsó-

⁴ Az Rtv. 32. §-a szerint a rendőr a feladatának ellátása során bárkihez kérdést intézhet, felvilágosítást kérhet, ha alaposan feltehető, hogy a megkérdezett olyan közlést tehet, amely a rendőri feladatok teljesítéséhez szükséges. A felvilágosítás kérésének idejére a kérdezett személy feltartóztatható. Akitől a rendőr felvilágosítást kér – ha jogszabály másként nem rendelkezik – az általa ismert tényekkel, adatokkal kapcsolatos válaszadást nem tagadhatja meg.

⁵ Az Rtv. 2. § (1) bekezdése értelmében a rendőrség tiszteletben tartja és védelmezi az emberi méltóságot, óvja az ember jogait.

⁶ 1998. évi XIX. törvény a büntetőeljárásról

latban valamilyen eljárás fog indulni (vagy esetleg már indult), akkor az adott eljárásban érvényesülő tanúzási mentességekre figyelmeztessék a felvilágosítás adásra kért személyt, hiszen az érintett csak ez alapján tudja eldönteni, hogy él-e mentességgel, és megtagadja-e a válaszadást. A panaszosi és rendőri előadások egybevetéséből azonban nyilvánvaló, hogy az édesapa panaszost a Be. tanúzási mentességekre vonatkozó szabályairól a születésháznál nem tájékoztatták. A Testület ezért úgy ítélte meg, hogy az édesapa panaszos nyilatkozatása az adott körülmények között sértette az arányos rendőri intézkedés Rtv. 15.§-ban foglalt követelményét, ráadásul olyan módon történt, hogy az Rtv. 32. §-ából fakadó tájékoztatási kötelezettségnek a rendőrök nem tettek eleget. Az édesapa panaszos nyilatkozatása ezért a tisztességes eljáráshoz fűződő alapjog megsértését eredményezte.

A kórházban történt eseményekről, vagyis a panaszosok tanúkenti kihallgatásáról a Testület az alábbi álláspontot alakította ki. A panaszosok sérelmeinek kivizsgálásával összefüggésben mindenek előtt rámutatott arra, hogy nem jár el a Be. azon szabályainak megsértése vonatkozásában, amelyekkel összefüggésben az ügyészhez, vagy a felettes ügyészhez benyújtott panasz hatékony jogorvoslatot jelent. A Legfőbb Ügyészséggel folytatott egyeztetés alapján kialakított testületi gyakorlat szerint azonban a büntetőeljárás cselekmények végrehajtásának módjával kapcsolatban benyújtott panaszokat a Testület kivizsgálja, amennyiben azok nem valamely, a Be.-ben rögzített konkrét eljárási szabályt (pl. figyelmeztetések felolvasása, jegyzőkönyvezés szabályai), hanem olyan általánosabb elveket érintenek, mint az emberi méltóság tiszteletben tartása, ezek vizsgálata ugyanis a Legfőbb Ügyészség álláspontja szerint nem tartozik az ügyészség feladatkörébe. (Ilyen, büntetőeljárás cselekményhez kapcsolódó, de nem ügyészi, hanem testületi hatáskörbe tartozó sérelmet jelent például a kihallgatás során alkalmazott megalázó hangnem, ahol azok az eljárási eszközök, amelyek az ügyészség rendelkezésére állnak, pl. a kihallgatás megismételtetése szabályszerű körülmények között, nem jelentenek megfelelő orvoslást a kérdéses sérelemre.) E gyakorlat alapján a Testület vizsgálta a két panaszos kórházi kihallgatására vonatkozó panasz bizonyos részeit. Annak megítélésére a Testületnek nem volt hatásköre, hogy a kihallgatás, mint nyomozati cselekmény időzítését megítélje, így arról nem foglalhatott érdemben állást, hogy elvárható lett volna-e a rendőrségtől az édesapa panaszos egy későbbi időpontra való idézése, ugyanakkor – tekintettel az eset körülményeire – felhívja a rendőrség figyelmét az érintettek kíméletével való eljárás fontosságára. Ezen túlmenően azonban az édesapa panaszos esetében, akit az eljáró rendőr egy külön szobában nyilatkoztatott akkor, amikor felesége a szükséges beavatkozáson már átesett, és

⁷ A Be. 81. § (1) bekezdése értelmében nem hallgatható ki tanúként, akitől a testi vagy szellemi állapota miatt nyilvánvalóan nem várható helyes vallomás.

gyermekét is kórházi ellátásban részesítették, a Testület nem állapított meg a hatáskörébe tartozó jogsérelmet. Az édesanya panaszos kihallgatása kapcsán a Testület szintén nem vizsgálhatta, hogy a Be. 81. § (1) bekezdésében⁷ foglalt szabály értelmében mintegy fél órával az elvégzett műtét befejezése után az édesanya panaszos kihallgatható állapotban volt-e.

Azt azonban – mivel a kihallgatás általánosabb értelemben vett módjához tartozik – értékelte a Testület, hogy az édesanya panaszos a kihallgatás idején egy ötágyas kórteremben feküdt, ahol rajta kívül további két beteget helyeztek el, egyiküket közvetlenül a panaszos mellett, és mivel a kihallgatást folytató rendőr a két ágy közé letett székre ült, a szomszédos ágyon fekvő nő mindent hallhatott. A Testület ezt a gyakorlatot súlyosan aggályosnak tartja az alábbiak szerint. Az Avtv.⁸ 2. §-ában foglalt „személyes adatnak” minősül „bármely meghatározott (azonosított vagy azonosítható) természetes személlyel (a továbbiakban: érintett) kapcsolatba hozható adat, az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés”. A személyes adatokon belüli további csoportot képeznek a fokozott védelemre szoruló „különleges adatok”. Ilyenek többek között az „egészségi állapotra vonatkozó adatok” és a „bűnügyi személyes adatok”. Bűnügyi személyes adatnak minősül az Avtv. 2. § 3. pontja szerint a büntetőeljárás során a bűncselekménnyel vagy a büntetőeljárással összefüggésben, a büntetőeljárás lefolytatására, illetőleg a bűncselekmények felderítésére jogosult szerveknél keletkezett, az érintettel kapcsolatba hozható személyes adat.

Az eset körülményeiből nyilvánvaló, hogy az édesanya panaszos vallomásaiban elhangozhattak egészségi állapotra vonatkozó adatok, az pedig a fenti definíció alapján megállapítható, hogy minden, amit egy személy a büntetőeljárásban elmond, a személyes adatának, mégpedig különleges – bűnügyi személyes – adatának minősül. Többek között ez indokolja, hogy a Be. rendkívül szigorúan szabályozza, hogy a nyomozás során kik lehetnek jelen az egyes eljárási cselekményeken, illetve, hogy az ezekről készült jegyzőkönyveket kik ismerhetik meg. Egyértelmű, hogy amennyiben olyan személyek is megismerhetik egy adott személynek egy büntetőügy nyomozati szakában tett vallomását, illetve egészségi állapotra vonatkozó adatait, akiket arra a törvény nem jogosít fel, sérül az érintett személyes adatok védelméhez fűződő joga. Az sem vitatható, hogy a rendőrség felelőssége – pozitív intézményvédelmi kötelezettsége – annak biztosítása, hogy eljárása során illetéktelenek számára az ilyen jellegű adatok ne váljanak hozzáférhetővé. Abból a szempontból, hogy ezt a pozitív kötelezettséget a rendőrség megszegte-e, annak sincs jelentősége, hogy a panaszos mellett fekvő beteg ténylegesen megszerezte-e ezeket az adatokat,

⁸ 1992. évi LXIII. törvény a személyes adatok védelméről és a közérdekű adatok nyilvánosságáról

azaz hallotta-e a panaszos vallomását. A rendőrség megsértette a panaszos azon jogát, hogy a személyes adatok védelméhez fűződő alapvető jogosultságát az ügyében eljáró állami szerv megfelelően biztosítsa. A rendőrség megsértette az Rtv. 2. §-ában kifejeződő intézményvédelmi kötelezettségét, amelynek értelmében a rendőrség tiszteletben tartja és védelmezi az emberi méltóságot, óvja az ember jogait. E mulasztás kimentésére az objektív körülményekre való hivatkozás nem elégséges. A Testület utal a 304/2009. (X. 14.) számú állásfoglalásában kifejtette álláspontjára – amelyet az országos rendőrfőkapitány 29000-105/375-12/2009. RP. számú határozatában osztott –, miszerint az objektív körülmények (így a két elkülöníthető helyiség hiánya) nem vehetők az alapjogsérelem mérlegelése kapcsán figyelembe. Ez legfeljebb a rendőrök egyéni felelősségének mérlegelésekor értékelhető. Abból a szempontból, hogy az állampolgár oldalán megvalósult-e az alapjogsérelem, vagy sem – jelen esetben igen –, nem jöhet számításba. A Testület erre való hivatkozással megállapította az édesanya panaszos személyes adatok védelméhez fűződő jogának súlyos fokú sérelmét.

IV.

Tekintettel arra, hogy a Testület súlyos alapjogsérelmet állapított meg az ügyben, az Rtv. vonatkozó rendelkezései szerint⁹ megküldte állásfoglalását az országos rendőrfőkapitánynak, aki közigazgatási eljárás lefolytatását követően határozatában a panaszosok panaszát elutasította.

Az országos rendőrfőkapitány úgy ítélte meg, hogy mivel a járőröket egy bűncselekmény elkövetésének a helyszínére hívták ki, ahol azonnal szükséges volt arról tájékozódniuk, hogy ott ki és milyen minőségben van jelen, továbbá előzetes adatgyűjtésbe kellett kezdeniük, amelynek nélkülözhetetlen eszköze az igazoltatás, az édesapa panaszos igazoltatása az adott körülmények között szükséges volt. A feltárt tényállás szerint továbbá a panaszosnak lehetősége volt arra, hogy a helyszínről elkísérje a mentőautóval a feleségét a kórházba, ebben a rendőrök eljárása nem akadályozta meg. Erre figyelemmel a kérdés feltevése és arra egy rövid válasz megadása nem okozott a panaszosnak jogsérelmet. A főkapitány megjegyzi továbbá, hogy a rendőr a panaszos feltartóztatását egyébiránt törvényi felhatalmazás alapján végezte, ezért a panasz elutasítását tartotta indokoltnak.

⁹ Rtv. 93/A. § (6) bekezdés szerint „A Testület a panaszt kilencven nap alatt vizsgálja meg. A Testület az állásfoglalását külső befolyástól mentesen alakítja ki. A Testület az állásfoglalását megküldi az országos rendőrfőkapitány, valamint a főigazgatók számára.”

A panaszosok kórházi meghallgatása kapcsán az országos főkapitány az alábbiak szerint nyilatkozott. Figyelemmel volt arra, hogy a nyomozás eredményes lefolytatásához és befejezéséhez fűződő érdek alapján a kihallgatásokat minél előbb le kellett folytatni, és hogy ezt a feladatot a nyomozó hatóság által nem befolyásolható külső körülmények – a kórházban adott feltételek – között kellett a nyomozóknak végrehajtani. Az édesanya panaszos kihallgatását megelőzően a nyomozók kikérték az osztályos orvos véleményét, tehát egészségügyi szempontból nem volt akadálya annak, hogy a kihallgatást elvégezzék. A tanúnak szóló figyelmeztetések egyértelműek és világosak, amelyek tudomásul vételét a panaszos saját kezű nyilatkozataival és a jegyzőkönyv oldalainak aláírásával igazolta. Az eset összes körülményét figyelembe véve a nyomozók a tanú egészségi állapotára voltak tekintettel, és az ő érdekeit szem előtt tartva végezték el a kihallgatást, hiszen a kórteremben történő kihallgatásnak köszönhetően nem volt szükség a tanú mozgására, testhelyzetének megváltoztatására. Ugyanakkor nyilvánvaló, hogy a rendőrök nem kérhették fel a többi beteget sem a kórteremből való távozásra. Az édesanya panaszos továbbá a kihallgatás megkezdésekor e körülményeket nem sérelmezte, együttműködő volt, és a történekről tett nyilatkozataival segítette a nyomozást.

A Testület megállapításaival az országos rendőrfőkapitány tehát a fent kifejtett álláspont szerint nem értett egyet, és a panaszt elutasította.